Свідчення дроворуба

Ваша правда, пане. То я надибав цього трупа. Сьогодні вранці, як звичайно, я подався за гору рубати деревину і там у чагарях і натрапив на нього. Де саме? Ну, яких чотири-п'ять тьо[54] од Ямасінського поштового тракту. Ті чагарі з бамбука й зачучверілих криптомерій осторонь од дороги, то й ніхто туди не потикається.

Мрець лежав на землі горілиць у блакитнуватому суйкані, в брижуватому ебосі[55] столичного крою. Небіжчика було простромлено тільки один раз мечем, але бамбукове листя довкола геть просякло кров'ю. Ні, кров не текла. Рана, мабуть, засохла. А от іще: до рани так присмоктався ґедзь, що навіть не лякався моєї ходи. Ви питаєте, чи не завважив я меча або чогось іншого? Ні, не завважив. Тільки під криптомерією, поряд з мерцем, валялася мотузка. А втім… крім мотузки, на землі лежав ще гребінець. Коло трупа була тільки мотузка й гребінець – це я добре пам'ятаю. Видно, небіжчик завзято боронився, бо траву й бамбукове листя навкруги дуже зім'ято й притоптано. Питаєте, чи не бачив я коня? Та конем туди годі продертися. Там-бо непролазні хащі.

Свідчення мандрівного ченця

Безперечно, я вчора стрічав небіжчика. Це було десь опівдні на дорозі від Секіями до Ямасіни. Разом з жінкою, що їхала поруч верхи на коні, той чоловік ішов пішки до Секіями. З жінчиного капелюшка звисав шовковий серпанок, тож я не бачив її обличчя. Я тільки запримітив її шовкову одежу кольору хаґі[56]. Кінь був гнідий і, добре пам'ятаю, з короткою гривою. Питаєте, якого зросту? Здається, на чотири суни вищого, ніж звичайно. Я ж бо чернець – в таких справах небагато тямлю. Що ж до чоловіка, то він мав при собі меч, лук і стріли. Ще й тепер добре пам'ятаю, що в чорному сагайдаку стирчало більше, ніж двадцять стріл. Я сном і духом не сподівався, що його спіткає таке лихо.

Щира правда – людське життя нетривке, як уранішня роса чи спалах блискавиці. Ой-йой, яке то тяжке лихо впало на нього!

Свідчення вартового

Ви питаєте, кого я заарештував? То, певне, горезвісний розбійник на ім'я Тадзьомару. Я його спіймав тоді, як він упав з коня і йойкав на кам'яному мості в Аватаґуті. Коли це було? Учора вночі. Оце недавно він мало не потрапив до моїх рук. Тоді на ньому теж було блакитнувате кімоно, а при боці висів карбований меч. А от тепер, як самі зволите бачити, він ще й лук і стріли при собі мав. Ви кажете, що той лук і стріли належать небіжчикові? У такому разі, убивця не хто інший, як Тадзьомару. Все це – й оправлений шкурою лук, і чорний лакований сагайдак, і сімнадцять стріл з яструбиним пером – я вважаю, небіжчикове. Так, пане, ваша правда: кінь був гнідої масті, з короткою гривою. Помахуючи вуздечкою, він пощипував сусукі[57] на узбіччі дороги недалеко від кам'яного мосту. І з якого дива кінь скинув Тадзьомару на землю – далебі, не знаю.

З-поміж усіх лиходіїв, що шастають по Кіото, тільки один Тадзьомару уподобав собі жінок. Торік восени в горах за храмом Торібе було замордовано жінку з дочкою, мабуть, прочан. Була підозра, що то його робота. Отож, і жінка, що їхала верхи на гнідому коні, – куди вона ділася, що з нею сталося ? Вибачте, пане, за настирливість, але і це треба розслідувати.

Свідчення старої

Так, пане, небіжчик доводився чоловіком моїй доньці. Але він не з Кіото, він був самураєм у місті Кокуфу, в князівстві Вакаса. Звали його Канадзава Такехіро, а років йому було двадцять шість. Він був лагідної вдачі, і я певна, що ніхто не гострив на нього зубів. Ви питаєте про доньку? її звати Масаґо, їй дев'ятнадцять років. Вона така заповзятлива, що юнакам не поступиться, але, далебі, крім Такехіро, вона не знала

іншого чоловіка. Обличчя її маленьке, продовгувате і смагляве, в кутику лівого ока – чорна плямка.

Учора Такехіро разом з моєю донькою вирушив у дорогу до Вакаси, аж тут Бог наслав нещастя. Що трапилося з донькою? Я готова примиритися з утратою зятя, але турбуюся про доньчину долю. Благаю вас, заради мене, старої, обшукайте ліси й поля, тільки знайдіть доньку. О, я ненавиджу того розбійника Тадзьомару, чи як там його! Не тільки зять, але і донька… (Стара запинається і плаче дрібними сльозами).

Зізнання Тадзьомару

Так, це я забив того чоловіка. Але жінки його я не займав. Куди вона подалася? Цього я вам не скажу. Стривайте хвильку! Та ні, жодні тортури не змусять мене розповісти те, чого я не знаю. Однак, коли вже до того дійшло, то я не хочу, як той боягуз, що-небудь од вас приховувати.

Я стрів те подружжя вчора, як сонце щойно звернуло з полудня. Саме тоді дмухнув вітер, підняв угору шовковий серпанок – і я побачив жіноче обличчя. Це тривало якусь мить. Може, тому жінка й видалася мені схожою на бодісатву[58]. Тої миті я й постановив будь-що заволодіти нею, навіть якщо доведеться вбити чоловіка.

Не думайте, що мені надто важко забити людину. Зрештою, коли хочеш заполонити жінку, чоловіка неодмінно треба збутися. Я вбиваю мечем. А от ви мечем не послуговуєтесь. Ви вбиваєте людей владою, вбиваєте грішми, іноді вбиваєте їх навіть своєю доброчинністю. Щоправда, кров з людини не витікає, – людина жива-живісінька, а все ж ви її вбили. Якщо зважити наші гріхи, то не знати, хто більший злочинець – я чи ви. (Тадзьомару глузливо посміхається).

Далебі, приємніше було б заволодіти жінкою, не вбиваючи чоловіка. Отож, я надумав захопити жінку і, якщо можливо, не вбивати чоловіка.

Та зробити це на Ямасінському поштовому тракті просто неможливо. Тому-то я вирішив заманити подружжя в гори.

Задум цей мені легко вдався. Приставши до їхнього товариства, я розповів, що в стародавній могилі за горою я відкопав силу-силенну дзеркал і мечів і заховав увесь той скарб подалі від, людського ока, в чагарях, по той бік гори. Я також докинув, що якби трапився покупець, то я б йому запівдарма віддав це добро. Розповідь моя поволі розворушила чоловікову душу. А згодом… що я хотів сказати? Хіба людська жадібність не огидна? Не минуло й півгодини, як слідком за мною подружжя звернуло на стежку в гори.

Коли ми зупинилися на узліссі, я сказав, що скарби заховані в гущавині, і запросив їх пересвідчитися в цьому на власні очі. Чоловік не заперечував – така-бо жадоба його охопила. А от жінка промовила, що почекає верхи на коні. її відмова була доречна – перед нами тяглися непролазні хащі. Сказати правду, сталося, як бажалося. Отож, полишивши жінку на узліссі, я з чоловіком почвалав у гущавину.

З краю чагарник поспіль бамбуковий. А далі, яких п'ятдесят метрів од узлісся, починається рідкий хирлявий бір криптомерій. Тільки тут можна було здійснити мій намір – ліпшого місця годі й шукати. Продираючись крізь зарості, я брехливо запевнював чоловіка, що скарби закопано під криптомеріями. А той, прислухаючись до моїх слів, уперто торував собі дорогу туди, звідки прозирали поодинокі стовбури дерев. Тим часом бамбуковий чагарник порідшав і ми ступили на місцину, де рядочком росло кілька зачучверілих криптомерій. Щойно ми туди дотяглися, – як я зненацька схопив чоловіка ззаду і пригнув до землі. Хоч чоловік і мав при собі меча і не був кволим, однак від несподіванки не зміг чинити опору. Не гаючи часу, я прив'язав його до криптомерії мотузкою. Де я дістав мотузку? Хвалити Бога, я розбійник і мотузку ношу з собою, – вона завжди знадобиться, коли треба перелізти через мур. А щоб чоловік не подавав голосу, я напхав йому в рот опалого бамбукового листя.

Упоравшись з чоловіком, я подався передати жінці, що він несподівано занедужав якоюсь наглою хворобою – тож нехай до нього навідається. Не треба казати, що й тут мій задум удався. Я взяв жінку за руку і вона, знявши ітімеґаса, пішла вслід за мною в чагарі. Але тільки-но жінка вгледіла в хащах свого чоловіка, прив'язаного до стовбура, як миттю вихопила з-за пазухи кинджал. Я ще ніколи не бачив такої лютої жінки. Якби я хоч одну секунду проґавив, то вона напевне простромила б мені живота. Я відскочив, а вона на одчай душі мене переслідувала. Але ж я Тадзьомару. Тож мені таки вдалося голіруч вибити кинджал з її рук. Хоч би яка хоробра була жінка, а без зброї вона беззахисна. Нарешті, як я й сподівався, я дістав нагоду заволодіти жінкою, не вбиваючи її чоловіка.

Так, так... не вбиваючи чоловіка. Кінець кінцем, я не мав охоти його вбивати. Я вже ладен був покинути заплакану, безпорадну жінку й накивати п'ятами з чагарів, як нараз вона, мов божевільна, цупко схопила мене за рукав. Запинаючись благала, щоб один з нас загинув, – або я, або чоловік, – бо краще, мовляв, умерти, ніж бути зганьбленою перед очима двох мужчин. Потім захекано докинула, що стане дружиною того, хто залишиться живий. Тої миті я відчув жагуче прагнення забити чоловіка. (Тадзьомару охоплює гнітюче збудження).

З моєї розповіді вам може здатися, що я жорстокіший за вас. А це тому, що ви не бачили жінчиного обличчя. Особливо її вогнистих зіниць. Коли я глянув їй у вічі, то будь-що, хоч би мені загрожувала смерть від блискавиці, захотів узяти її собі за дружину. В голову мені запала тільки одна думка – взяти її собі за дружину. Не думайте, що то була лише непогамована хіть. Якби під ту пору, крім хіті, я не мав іншого бажання, то стусонув би жінку ногою й кинувся б навтікача. Тоді б я не заплямував меча людською кров'ю. Але тої миті, коли я побачив її обличчя в оповитому сутінням чагарнику, то вирішив, що не піду звідти, поки не вб'ю чоловіка.

Та вдаватися до підлого вбивства я не хотів. Тому розв'язав на чоловікові мотузку й викликав його на двобій. (Мотузку я залишив під

криптомерією – там її і знайдено). Як жар почервонівши, чоловік вихопив меча – і на мене. Мабуть, не варт і казати, як скінчився той двобій. Двадцять третім ударом я проштрикнув груди суперникові. Двадцять третім – запам'ятайте, будь ласка. Я й сьогодні цим пишаюся. Ще ніхто на світі, крім цього чоловіка, не вистояв до двадцятого удару в двобої зі мною. (Тадзьомару задоволено всміхається).

Коли чоловік звалився додолу, я пожбурив закривавлений меч й обернувся до жінки. Та що за диво! – жінку наче вода змила. Я озирнувся довкола, намагаючись узнати, кудою жінка гайнула. А на опалому бамбуковому листі й сліду не зосталося. Прислухавшись, я почув тільки передсмертний хрип суперника і більш нічого.

Щойно ми стялися мечами, як жінка, мабуть, побігла в чагарник гукати людей на поміч. Коли мені це спало на думку, я збагнув, що тепер йдеться вже про моє життя. Я схопив меч, лук і стріли вбитого і мерщій поспішив на стежку. Там я натрапив на жінчиного коня – він мирно пощипував собі травичку. Розповідати, що далі було, – марно балакати. Скажу тільки, що перед в'їздом до столиці з мечем я розлучився. Ось і все моє зізнання. Я знав, що голова моя стирчатиме на палі, тому прошу для себе найвищої кари. (Тадзьомару стає в гордовиту позу).

Сповідь жінки в храмі Кійомідзу

Той розбійник у блакитнуватому суйкані зґвалтував мене, потім зиркнув на мого чоловіка і глумливо посміхнувся. Страшно навіть подумати, яку образу відчув мій чоловік, зв'язаний мотузкою! Хоч як він силкувався розірвати мотузку, та марно – вона тільки ще глибше в'їдалася йому в тіло. Я в нестямі підбігла до нього. Скоріш я тільки хотіла підбігти. Але цієї миті розбійник штурхнув мене додолу. Саме тоді я побачила в чоловікових очах якийсь дивовижний блиск. І навіть тепер, коли пригадую ті очі, трушусь, як у лихоманці . За одну лише мить у погляді німого чоловіка розкрилася передо мною його душа. Ні, не гнів спалахнув, не страждання відбилося в тих очах, а зажевріло холодне

світло зневаги. Підкошена скорше тим поглядом, ніж розбійниковим стусаном, я не тямлячись закричала – і знепритомніла.

Поки я очунювала, розбійник кудись зник. Лише під криптомерією лежав зв'язаний мотузкою мій чоловік. Я ледве підвелася з землі й глянула чоловікові у вічі. Та погляд його анітрохи не змінився. З-під холодної зневаги прозирала ненависть. Серце мені заполонив сором, туга, досада – я навіть не знаю, як і назвати моє відчуття в ту мить. Заточуючись, мов п'яна, я помалу встала на ноги й підійшла до чоловіка. "Коли вже сталося таке лихо, то я не зможу жити разом з вами. Я готова хоч зараз умерти. Але… і ви мусите померти. Ви – свідок моєї ганьби. Я не залишу вас живим – навіть не просіть".

Я насилу вимовила ті слова. Повним огиди поглядом чоловік позирав на мене. Серце мені кривавилося, коли я шукала чоловікового меча. Мабуть, розбійник його вкрав. Ніде в чагарнику не було видно також ні лука, ні стріл. Та, на щастя, передо мною на землі лежав мій кинджал. Я підняла його вгору і ще раз промовила до чоловіка: "Тепер віддайте мені своє життя. А я тут же не пошкодую свого".

По тих словах чоловік ледь заворушив губами. Звісно, голосу я не почула – його рот був заткнутий бамбуковим листям. Та по його очах я враз збагнула все. Його зневажливий погляд казав: "Убий!" І наче уві сні я простромила йому груди кинджалом.

Мабуть, і цього разу я зомліла. А коли опритомніла й озирнулася навколо, то побачила, що зв'язаний мотузкою чоловік спустив дух. Крізь віття криптомерій і бамбука на його посиніле обличчя соталося проміння надвечірнього сонця. Здушуючи в собі ридання, я відв'язала небіжчика від дерева. А що ж… а що ж потім сталося зі мною, і несила говорити. Так чи інак я не змогла вмерти. Я й мечем протикала собі горло, і топилася в озері під горою, і чого тільки я не робила, – проте й далі мушу животіти в ганьбі. (Жінка скорботно всміхається). Мабуть, таких нікчемних людей, як я, навіть наймилосердніша Каннон покинула напризволяще. Я вбила свого чоловіка, мене зґвалтував розбійник. То

що ж я можу тепер удіяти ? Що взагалі я... я... (Жінка раптом починає хлипати).

Розповідь небіжчика, передана через віщунку

Зґвалтувавши мою дружину, розбійник присів і заходився її втихомирювати. Певна річ, я не міг і слова змовити. Я був прив'язаний до дерева. Та я все-таки кілька разів моргнув до неї: мовляв, не бери за правду того, що він тобі торочить, бо то чистісінька облуда. Пригнічена дружина сиділа на встеленій бамбуковим листям землі, вп'явшись очима в поділ. Здавалось, вона прислухається до розбійникових слів. А я корчився з ревнощів. Тим часом розбійник управно звернув розмову на інше. "Тепер, як ти зганьбила своє тіло, ти не житимеш у злагоді з чоловіком. Краще вже, якщо ти станеш мені за дружину. То любов до тебе змусила мене удатися до грубощів", – наостанку зухвало промовив розбійник.

На ті слова дружина заворожено підвела очі вгору. Я ще ніколи не бачив її такою чарівною. І що ви гадаєте відповіла моя зваблива дружина? Хоч моя душа блукає на тому світі, та щоразу, коли я згадую її відповідь, мене поймає гнів. "Веди мене з собою хоч на край світу", – відказала дружина. (Настає тривала мовчанка) .

Та цим не вичерпуються її злочини. Якби на цьому вони скінчилися, то я не мучився б так тяжко в пітьмі того світу.

Коли розбійник узяв її за руку і, наче сновиду, повів з чагарів, вона раптом зблідла і, вказавши рукою на мене, закричала: "Убийте його! Бо як він житиме, я не зможу стати вам за дружину". Неначе збожеволівши, вона кілька разів прокричала: "Убийте його! Убийте його!" Ще й тепер ті слова, як буря, женуть мене у темну безодню. Чи хоч раз людські уста вимовляли такі ненависні слова? Чи хоч раз людського вуха торкалися такі знавіснілі слова? Чи хоч раз... (Несподівано проривається глумливий сміх). Навіть розбійник зблід,

почувши ті слова. "Убийте його!" – кричала дружина, припадаючи до його руки. Розбійник скинув погляд на неї, але нічого не відказав. Та не встиг я оговтатись, як він штурхнув дружину на землю. (Знову лунає глузливий сміх). Схрестивши руки на грудях, розбійник позирнув на мене. "Що б ти зробив з цією жінкою? Убив би чи пожалів би? Ти тільки кивни головою. Забити її?" Лише за ті слова я ладен йому все простити. (Знову западає тривала мовчанка).

Поки я вагався, дружина закричала й шурхнула в чагарі. Розбійник мерщій кинувся за нею, але, здається, навіть не встиг схопити її за рукав. Я не йняв віри очам.

Щойно дружина пірнула в гущавину, як розбійник підняв з землі меч, лук і стріли, а відтак одним помахом меча розрізав на мені мотузку. "Треба тепер і самому рятуватися", – пам'ятаю, прошепотів він і зник у хащах. Навкруги запанувала мертва тиша. Щоправда, було чутно, як хтось схлипує. Розкручуючи мотузку, я прислухався і збагнув, що це я плачу. (Втретє настає тривала мовчанка).

Я ледве підняв своє втомлене тіло з-під стовбура. Переді мною виблискував кинджал, що його полишила дружина. Я схопив його і встромив собі в груди. Клейка грудка крові підкотилася до горла, але болю я не відчув. Тільки-но в грудях похололо, як навколо все затихло. Яка то була глибока тиша! У небі над чагарником – ні пташини. Лише на вершечках бамбуків та криптомерій жевріли самотні відблиски вечірньої заграви. Та невдовзі сутінки згусли, і вже не було видно віття дерев. Я лежав огорнутий мертвою тишею.

Аж тут хтось крадькома підступив до мене. Я намагався розпізнати його. Та мене облягла темрява. Невидима рука легесенько витягла кинджал з моїх грудей, у рот мені ринув струмінь крові, – і я назавжди пірнув у морок того світу.